TONI-MATTI KARJALAINEN

HEVILLÄ ON VIENTI!

ja tutkimusta

APOCALYPTICA WACKEN FESTIVAALEILLA ELOKUUSSA 2005. KUVA WIKIMEDIA COMMONS ITALY

Hevimetallista on kehittynyt kuluneen vuosituhannen aikana suomalaisen musiikki- ja kulttuuriviennin suurin artikkeli ja maabrändin johtotähti. Samaan aikaan myös useita eri tieteenaloja käsittävä metallimusiikin tutkimus on kasvanut omaksi tunnistettavaksi skeneksi populaarimusiikin ja -kulttuurin tutkimuksen kentällä.

Suomimetallin nousu, arvostuksen puutteesta…

Suomalaisen metallin nousu 1980-luvun täydestä tuntemattomuudesta kaiken maailman areenoille on tarina vailla vertaa; se on matka arvostuksen puutteesta medianäkyvyyden korkeimmalle huipulle. Alleviivataanpa tätä kahdella esimerkillä, joita erottaa kolme vuosikymmentä.

Vuonna 1986 rocktoimittaja Heli Nevakare haastatteli Ylen "Kamera Kiertää" -ohjelmassa suomalaisen Tarot-yhtyeen jäseniä. Nevakare utelee aluksi: "Mikä se saa suomalaisen miehen ryhtymään hevimuusikoksi? "Se tulee täältä näin, sydämestä" vastaa Mako H, bändin toinen kitaristi. "Jos

te saisitte muuttaa yhden asian maailmassa, niin mikä se olisi?", kuuluu seuraava kysymys. "Muuttaisin suomalaisten suhtautumiseen suomalaiseen hevimusiikkiin", toteaa puolestaan kitaristi Sakari Hietala. Jatkokysymykseen "Eikö suomalaiset ymmärrä tarpeeksi heviä?" hän kommentoi: "Ymmärtää ne heviä, mut ne ei ymmärrä suomalaista heviä. Ne kuvittelee et suomalaiset bändit ei pysty kilpailemaan kansainvälisten kanssa."

1980-luvun maailmanlaajuinen heviaalto velloi väkevänä myös Suomessa. Se paitsi sitoi pauloihinsa monen nuoren ja aikuisen sydämen, myös rohkaisi nuoria muusikonalkuja tarttumaan instrumentteihin ja perustamaan ensimmäisiä bändejään. Buumi ryhtyi tuottamaan satoa näkyvämmin jo seuraavalla vuosikymmenellä, mutta vielä 80-luvulla kotimaisten hevibändien määrä ja arvostus oli tosiaankin matalalla tasolla. Ja eipä siitä sitten vielä ollut myöskään vientiartikkeliksi. Hanoi Rocks tosin onnistui kirjoittamaan nimensä kansainväliseen rockhistoriaan lyhyeksi jääneellä "alkuperäisellä" urallaan ennen 80-luvun alkupuoliskon lopuksi, ja muutama muukin raskaamman rokin bändi otti vuosikymmenen lopulla varovaisia askelia rajan taakse, mutta nykyisen kaltainen suomalainen metallivienti olisi kysyttäessä ollut sen aikaisille hevidiggareille täydellisen utopistinen ajatus. Itseni mukaan lukien.

... Valkoiseen taloon

Kelataan tästä hieman vajaa 30 vuotta eteenpäin, toukokuuhun 2016, ja vieraillaan Valkoisessa talossa Tasavallan presidentin Sauli Niinistön ja muiden Pohjoismaiden johtajien kanssa. Presidentti Barack Obama aloittaa puheensa: "Haluan huomauttaa, että Suomessa on ehkä eniten hevibändejä maailmassa suhteutettuna väkimäärään. Lisäksi Suomessa on hyvä hallinto. En tiedä onko näillä asioilla jokin yhteys."

Kauaksi on tultu Tarotin kokemasta arvostuksen puutteesta. Mitä korostaa myös bändin laulajan ja basistin Marko Hietalan tämän päivän tekemiset: Hän on mukana suomalaisen populaarimusiikin historian suurimman menestystarinan, Nightwish-bändin matkassa, valloittamassa miljoonia sydämiä maailman joka kolkassa. Nauttimassa suuren suurta arvostusta niin kotikonnuillaan kuin ulkomailla.

Suomalaisen raskaan rokin ja hevimetallin vientitoiminta ulottuu jo viidelle eri vuosikymmenelle, mutta näkyvämpi laajemman rintaman kansainvälistyminen alkoi 20 vuotta sitten. Jo 90-luvulla bändit kuten Amorphis, Sentenced, Stratovarius ja Waltari keräsivät mainetta ja myös kasvavaa medianäkyvyyttä Suomen ulkopuolella. Bändien ensimmäiset vientitoimet suuntautuivat erityisesti Saksaan, josta tuntui löytyvän otollista maaperää tuhansien järvien maan raskaille sävelille, kuten myös kiinnostuneita bisneskumppaneita. Saksassa myös tapahtui ensimmäinen suurista läpimurroista, kun rakkausmetallin lähettiläät HIM, keulakuvanaan Ville Valo, kipusivat listojen kärkeen ja villiinnyttivät yleisöä ja mediaa heti uuden vuosituhannen alkuun. Metalliyleisö ympäri maailmaa sai pian tutustua myös muihin suomalaisiin erikoisuuksiin kuten Apocalyptica, Nightwish ja Children of Bodom, joiden vanavedessä ensin kymmenet, sitten sadat muut raskaat härmäläiset kokoonpanot pakkasivat reissukamppeensa ja ryhtyivät levittämään pohjoista estetiikkaansa maailman turuilla.

Ja tosiaan, mihin presidentti Obaman faktapohjainen huomio myös viittasi, suomalaisten metallibändien määrä räjähti ja musiikkilajista tuli maassamme valtavirtaa, jota myös Lordin yllättävä Euroviisu-voitto vuonna 2006 entisestään voimisti. Nettiarkisto *Encyclopaedia Metallum* listaa yli 4000 suomalaista yhtyettä, joista moni on myös keikkaillut ulkomailla. "Finnish metal" on tätä nykyä maailman metallipiireissä, niiden ulkopuolellakin, tunnistettu käsite, josta raskaan musiikin lehdet Japanista Yhdysvaltoihin ovat koostaneet erikoisnumeroita ja joka tuntuu herättävän erityisiä mielleyhtymiä niin mediakirjoituksissa kuin fanienkin ajatuksissa.

Suo, kuokka ja hevihemmo

Näitä mielleyhtymiä, suomalaisuuden narratiiveja, olen myös itse tutkinut osana hiljattain päättynyttä Suomen Akatemian rahoittamaa hankettani. Tutkimus on tuottanut aineistoa usean julkaisun tarpeisiin, mutta kiteytettynä: suomalaisuus näyttäytyy hevimetallin kontekstissa, erityisesti lehtien kirjoittelussa, yllättävänkin yhtenäisenä ja stereotyyppisenä teemana. Karrikoiden, suomalaista he-

vimusiikkia määrittelee myyttinen pohjoinen ulottuvuus läheisine luontosuhteineen, loputtomine metsineen ja järvineen, kylmine pitkine talvineen. Mikä sitten taas johtaa melankoliaan, suruun ja sisäänpäin kääntyneeseen ahdistukseen niin musiikillisena, lyyrisenä ja esteettisenä "ominaispiirteenä" kuin myös suomalaista kansaa kuvaavana määreenä.

Toki vientibändeistämme löytyy tämän narratiivin tyylipuhtaita edustajia roppakaupalla, mutta samaan tarinalliseen koriin on usein journalistien toimesta tiputeltu bändejä myös orkestereiden edustamasta tyylistä ja sisällöstä riippumatta. Luonto ja melankolia ovat ennen kaikkea ilmiselvästi toimineet tarinallisina elementteinä median hahmotellessa käsitystään tästä pohjoisesta "uudesta" musiikkimaasta, mikä oli erityisen silmiin pistävää juuri saksalaisten lehtien varhaisissa Suomi-teksteissä. Ja sittemmin, samat tarinat ja stereotypiat ovat toistuneet tähän päivään saakka suomalaisista bändeistä, vanhoista ja uusista, kirjoitettaessa. Ne toimivat kokoavana kulttuurisena identiteettinä, jolla media erottelee suomalaisia bändejä vaikkapa saksalaisista, brittiläisistä ja amerikkalaisista kanssamoshaajista.

Tähän tummanpuhuvaan ja melankoliseen narratiiviin liittyy samalla monia kiinnostavia ristiriitaisuuksia, vallankin kun sitä pohtii maabrändin ja poliitikkojen "kabinettipuheiden" vinkkelistä, joka suitsuttaa metallikulttuurin positiivisia aspekteja. Tai vaikkapa suomalaisten metallimuusikoiden vankkaa mainetta fanien keskuudessa iloisina, leppoisina ja helposti lähestyttävinä hahmoina. Ja jos ajattelee metallin musiikillista profiilia äärimmäisen teknologisena ja teknisenä genrenä, mikäpä olisi enemmän luonnosta etääntynyttä toimintaa?

Samaan hengenvetoon on toki myös todettava, että metalli eräänlaisena uutena suomalaisena kansanmusiikkina sujahtaa tarinoidensa ja estetiikkansa kautta luontevasti suomalaisen populaarimusiikin pitkään jatkumoon. Kun ajatellaan suomalaisen musiikin "sielua", jota vaikkapa juuri Pasilaan avattu musiikkimuseo FAME esittelee viiden pääteeman (luonto, melankolia, unelmat, huumori ja lainanuotit) kautta, näyttäytyvät nämä suomalaisuuden hevinarratiivit ennen kaikkea samaisen sielun ilmentymänä. Tässä suomalaisuuden representaatiossa piilee ehkä myös vastaus siihen usein toistettuun kysymykseen miksi metalli on juuri Suomessa niin suosittua.

Suomalaisen musiikkisielun tarkastelu saa jatkoa. Käsittelemme suomalaisuuden ominaispiirteitä, pohjoisen eksotiikkaa, historiallisia kaikuja Suomen maantieteellisestä ja kulttuurisesta sijainnista lännen ja idän vaikutuspiirissä sekä paikallisten ja globaalien tuulahdusten ristivedossa muun muassa Turun yliopistossa työskentelevän kollegani Kimi Kärjen kanssa paraikaa viimeistelemässämme *Made in Finland: Studies in Popular Music* -kirjassa. Se koostuu viidentoista eri kirjoittajan artikkeleista suomalaisen populaarimusiikin tutkimuksen kentältä.

Metallimusiikin tutkimus

Tutkimuksesta puheen ollen. Kansainvälinen populaarimusiikin ja -kulttuurin tutkimuskentän huomaan, monien mielestä jopa omaksi tutkimusalakseen, on noussut viime vuosina eksponentiaalisesti kasvanut metallimusiikin tutkimus, englanniksi "metal music studies". Aiheesta on toki ilmestynyt julkaisuita jo aiemminkin, mutta erityisesti 2010-luvun aikana ilmestyneiden artikkeleiden ja kirjojen, sekä metallia pohtivien tutkijoiden määrä, on silmiinpistävän suuri. Yhteisöllä on myös oma tieteellinen vertaisarvioitu aikakausilehti *Metal Music Studies*, joka aloitti juuri kuudennen ilmestymisvuotensa. Sitä edelsi kansainvälisen "kattojärjestön" International Society for Metal Music Studies (ISMMS) perustaminen. Toimin itse ISMMS:n sihteerinä nelivuotiskauden 2015-2019.

Tutkimuksia esitellään myös alan "omissa" kansainvälisissä konferensseissa, joita nykyään järjestetään useita vuosittain. Ensimmäisenä metallitutkimuksen akateemisena kokoontiumisena pidetään Sazburgissa Itävallassa vuonna 2007 järjestettyä *Heavy Fundamentalism* -konferenssia. Sittemmin kulttuurin eri aspekteja on ruoditttu lukuisissa tapahtumissa. Yhteisön päätapahtumaa ISMMS-konferenssia ovat isännöineet Yhdysvaltojen Bowling Green 2013, Helsinki 2015, Kanadan Victoria 2017 ja Ranskan Nantes 2019. Seuraavana vuorossa on Mexico City 2021.

Helsingin konferenssi kantoi nimeä *Modern Heavy Metal Conference* (MHMC). Järjestin ta-

pahtuman Aalto-yliopistossa yhteistyössä usean suomalaisen yliopiston ja musiikkialan toimijan kanssa. Alun perin kertaluonteiseksi suunniteltu tapahtuma oli niin mainio kokemus, että päädyin tekemään MHMC-tapahtumaa vuosittain 2016-2019. Se liittyi suoraan myös mainittuun akatemiatutkijan projektiin, jossa nimenomaan tutkin kulttuurisia narratiiveja ja niiden "kauppaa" suomalaisen metalliviennin kontekstissa. Ensimmäisen lähes 150 vierasta houkutelleen "päätapahtuman" jälkeen konferenssi on tuonut Helsinkiin ja Espooseen vuosittain 50-70 osallistujaa, suurimman osan Suomen ulkopuolelta. MHMC on tekeillä myös ensi kesälle (24.-26. kesäkuuta), yhteistyössä pitkäaikaisen partnerimme Tuska-festivaalin kanssa. Ohjelmasisällössä näkyy myös musiikkimuseo FAME, jonne paraikaa rakentuu suomalaisen metallimusiikin kansainvälistymisestä kertova "Metal Export" -näyttely (touko-lokakuu 2020), jota olen ollut käsikirjoittamassa.

Hevin tulevaisuus?

Metallitutkimus, omani ja muiden, kuten myös yllä mainitut aktiviteetit luonnollisesti keskittyvät historian ja osittain myös nykykulttuurin kuvaukseen. Mutta toki myös genren tulevaisuus on jatkuvan pohdinnan ja keskustelun aihe niin akateemisissa piireissä kuin "kentällä".

Musiikkiteollisuuden valtava murros ja uudet haasteet toki ovat muuttaneet myös metallin pelikenttää, tai sanoisinko soittoareenaa. 2000-luvun internetin ja sosiaalisen median voittokulku, joka omalta osaltaan siivitti myös suomalaisten maailmanvalloitusta, on nostanut musiikin globaalin saavutettavuuden ja "löytämisen" aivan uudelle tasolle. Suoratoistoteknologia on puolestaan mullistanut musiikin jakelun, murtanut vanhat teollisuusrakenteet ja rahavirtojen logiikan, mikä esimerkiksi on tehnyt yhä ahkerammasta keikkailusta entistä tärkeämmän osan metallibändien arkea. Samalla kilpailu on kuitenkin kasvanut.

Huomattava seikka on myös metallikeikkayleisön keski-ikäistyminen, samassa tahdissa koko 50-vuotta vanhan genren ikääntymisen kanssa. Alan huolena on usein ilmaistu nuorison määrän vähentyminen, kun uuden sukupolven huomiosta ja ajasta kilpailevien aktiviteettien, harrastusten ja ilmiöiden määrä on laajentunut. Toisaalta, suomalaisesta skenestäkin löytyy iso liuta nuoria bändejä, jotka myös kurkottavat kohti kansainvälisiä vesiä. Mutta jää nähtäväksi luuraako jossain Nightwishin tai HIMin kaltainen maailmanmenestyjä.

Tai nouseeko jostain suuri kansakuntia puhuttava globaali ilmiö? Hevimetalli on genrenä erittäin pirstaleinen; sen pitkä historia sisältää lukuisia eri tyylejä, alalajeja ja ristisiitoksia. Ylipäänsä, on itse asiassa äärimmäisen hankalaa enää yrittää määritellä koko genreä tai sen termistöä. Mutta yhtä kaikki, hevin suurimmat menestyjät ja stadioneita täyttävät bändit kuten Metallica, Iron Maiden ja Rammstein ovat eittämättä vanhoja, kun taas "edes" areenaluokkaan nousevia tuoreita bändejä on hyvin harvoja. Ja entä sitten kun nämä dinosaurukset jonain päivänä väistyvät takavasemmalle?

Tätä pohdintaa ruodittamaan on jännittävää heittää ilmoille ajatus, jonka Iron Maidenin pääasiallinen biisintekijä ja kitaristin Steve Harris heitti ilmoille *Ultimate Guitar* -lehden haastattelussa tammikuussa 2020. Jo aiemminkin Nightwish-diggariksi tunnustautuneelta Harrikselta kysyttiin mikä bändi voisi tavoittaa saman tasoisen maailmanlaajuisen menestyksen kuin Iron Maiden. Vastauksensa kuului: "Nightwish on hieno bändi ja he kasvavat jatkuvasti. Heillä on luultavasti suurimmat mahdollisuudet."

KIRJOITTAJA
TONI-MATTI KARJALAINEN ON MUSIIKKIJOHTAMISEN JA KULTTUURIVIENNIN DOSENTTI AALTO-YLIOPISTOSSA JA ALOITTAA SYKSYLLÄ 2020 TYÖT TAIDEJOHTAMISEN JA YRITTÄJYYDEN PROFESSORINA TAIDEYLIOPISTON SIBELIUS-AKATEMIASSA.